

در مورد حسن خلق ابتداء به چند روایت اشاره کرده و سپس در خصوص آن مطالبی ارائه می‌شود.

در مورد حسن خلق ابتداء به چند روایت اشاره کرده و سپس در خصوص آن مطالبی ارائه می‌شود. روایت شده که جبرئیل بر پیامبر اکرم (ص) نازل شد و عرضه داشت: [#171](#); ای محمد (ص) پیش تو آدم با همه اخلاق نیکو در دنیا و آخرت [#171](#); رسول خدا (ص) فرمودند: [#171](#); آنها کدامند [#171](#); گفت: [#171](#); عفو پیشه کن، امر به معروف کرده و از جاهلان دوری کن. ای محمد بخشیدن کسی که به تو ظلم کرده و عطا و بخشش به کسی که تو را محروم ساخته و ارتباط برقرار نمودن با کسی که با تو قطع ارتباط کرده و نیکی کردن به کسی که در حق تو بدی کرده و طلب بخشش از خدای متعال برای کسی که غیبت تو را کرده و نصیحت کردن کسی که از تو کینه دارد و بردباری و صبر در مقابل کسی که نسبت به تو خشمگین شده است، همگی از بهترین اخلاق های دنیا و آخرت می‌باشند [#171](#);

و از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلام) روایت شده که فرمودند: [#171](#); کامل ترین مومنان از نظر ایمان، خوش رفتارترین آن ها است [#171](#);

روایت شده که یحیی بن زکریا، حضرت عیسی علیه السلام را دید در حالی که خوشحالی در چهره او نمایان بود. یحیی علیه السلام گفت: [#171](#); چه شده که خوشحالی، مثل اینکه ایمن هستی [#171](#); حضرت عیسی علیه السلام فرمودند: [#171](#); تو چرا ناراحتی، مثل اینکه مایوسی [#171](#); چندی از این ماجرا نگذشته بود که از جانب خداوند وحی نازل شده و به آن دو گفته شد: [#171](#); خوش اخلاق ترین شما در نظر من بهترین شماست [#171](#); (مجمع الشتات، جلد 7، ص 150) خدای متعال در مدح پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در قرآن می‌فرماید: [#171](#); تو اخلاق برجسته ای داری [#171](#); (قلم 4) هم چنین به پیامبر ش فرمود: [#171](#); اگر خشن و سنگ دل بودی از اطراف تو پراکنده می‌شدند [#171](#); (آل عمران 159)

در جای دیگر فرمود: [#171](#); و ما تو را جز رحمت برای جهانیان نفرستادیم. وجود مبارک حضرت صدیقه طاهره می‌فرمایند: [#171](#); خوشرویی در برابر مومن موجب می‌شود که انسان به بهشت برود [#171](#);

حسن خلق به چه معناست؟

حسن خلق دو معنا دارد: معنای عام و معنای خاص. (جامع السعادت) حسن خلق به معنای عام عبارت است از مجموعه خصلت های پسندیده ای که که لازم است انسان روح خود را به آنها بیاراید. حسن خلق به معنای خاص عبارت است از خوش رفتاری، حسن معاشرت و برخورد پستندیده با دیگران. امام صادق علیه السلام در بیان حسن خلق به معنای خاص آن فرمود: [#171](#); آن است که اخلاقت را نرم کنی، کلامت را پاکیزه سازی، و با چهره ای باز و گشاده با برادران دینی ات روبه رو شوی [#171](#); بحار الانوار، ج 71، ص 389

جایگاه حسن خلق در اسلام:

دین مقدس اسلام، به همواره پیروان خود را از درشتی و تندخویی باز می‌دارد. حسن خلق و گشاده رویی از بارزترین صفاتی است که در معاشرت های اجتماعی باعث نفوذ محبت شده و در تاثیر سخن اثری شگفت انگیز دارد. به همین جهت خدای مهربان، پیامبران و سفیران خود را انسان هایی عطف و نرمخو قرار داد تا بهتر بتوانند در مردم اثر گذارند و آنان را به سوی خود جذب نمایند. این مردان بزرگ برای تحقق بخشیدن به اهداف الهی خود، با برخورداری از حسن خلق و شرح صدر، چنان با ملایمت و گشاده رویی با مردم روبه رو می‌شدند که نه تنها هر انسان حقیقت جویی را به آسانی شیفته خود می‌ساختند و او را از زلال هدایت سیراب می‌کردند، بلکه گاهی دشمنان را نیز شرمنده و منقلب می‌کردند.

بسیار اتفاق می‌افتد که افرادی با قصد دشمنی و به عنوان اهانت و اذیت به حضور ایشان می‌رفتند، ولی در مراجعت مشاهده می‌شد که نه تنها اهانت نکرده اند، بلکه با کمال صمیمیت اسلام را پذیرفته و پس از آن رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم محبوب ترین فرد در نزد آنان به شمار می‌رفت.

ارزشی که اسلام برای انسان خوش رفتار قائل است، نه تنها به مومنان محدود نمی‌شود، بلکه غیر آنان نیز اگر این فضیلت را دارا باشند، از مزایای ارزشی آن بهره مند می‌شوند. در تاریخ چنین آمده است: علی علیه السلام از سوی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) مامور شد تا با سه نفر که برای کشتن ایشان هم پیمان شده بودند، پیکار کند، آن حضرت، یکی از سه نفر را کشت و دو نفر دیگر را اسیر کرد و خدمت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) آورد. پیامبر ص 9 اسلام را بر آن دو عرضه کرد و چون نپذیرفتند، فرمان اعدام آنان را به جرم توطئه گری صادر کرد. در این هنگام جبرئیل بر رسول خدا (ص) نازل شد و عرض کرد: خدای متعال می‌فرماید یکی از این دو نفر را که مردی خوش خلق و سخاوتمند است، عفو کن. پیامبر نیز از قتل او صرف نظر کرد، وقتی علت عفو را به فرد مزبور اعلام کردند و دانست که به خاطر داشتن این دو صفت نیکو مورد عفو الهی واقع شده، شهادتین را گفت و اسلام آورد.

از جمع بندی آیات و روایات و سیره معصومین علیهم السلام بدست می‌آید، که حسن خلق از نظر آیین مقدس اسلام [#171](#); ارزش

ذاتی؛ دارد، حسن خلق، کمندی است که دیگران را در دام محبت اسیر می کند. کیست که از برخورد شایسته، خوشش نیاید و جذب چنین انسانی نشود؟ گشاده رویی، از بارزترین صفات رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود، که سهمی عمده در جذب مردم به اسلام و شیفتگی آنان به شخص آن حضرت داشت. خداوند درباره این خصلت مردمی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم :

171#؛ فیما رحمه من الله لنت لهم و لو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك؛

به خاطر رحمت الهی بود که برای مردم نرم شدی و اگر تندخو و خشن و سخت دل بودی، از دور تو پراکنده شدند.

در ادامه آیه می فرماید: پس، از آنان در گذر، بر ایشان استغفار کن، و در کار با آنان مشورت نما.

گویا که 171#؛ عفو؛ استغفار؛ و 171#؛ مشورت؛ نمونه های دیگری از حسن خلق و رفتار مردم دارانه و جاذب است، چرا که نوعی اعتماد به مردم و به حساب آوردن آنان است و چنین برخوردی، عامل جاذبه شخص می گردد.

حضرت محمد ابن عبدالله علیه السلام که امین وحی خدا، خاتم پیامبران، سرسلسله ی خوبان و رحمت واسعه ی الهی برای عالمیان است؛ الگوی بی نظیر خوبی و نیکی برای بندگان و بویژه سالکان برای همیشه زمان است. طیب دورای که به طب خویش، دلها را می ربود و انسان های فرورفته در وادی سیاهی و ضلالت را به ضیافت فیض ملکوتی فرا می خواند و آنها را بر خوان نور و رحمت الهی می نشاند. او که با همه ی بزرگی و مرتبه ی بلند پیامبری، اهل مزاح با مردم بود، با یتیمان مهربانی می کرد و هرگز سائلی را از آستان مهر خویش رد نکرد، خلق نیکویش بود که دلهای خلق را واله و شیدا کرده بود.

چنانچه امیر مؤمنان علی علیه السلام در سیره و منش آن حضرت چنین فرموده است: 171#؛ هرگز نشد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با کسی مصافحه کند و آن حضرت جلوتر از طرف، دست خود را از دست وی بکشد، تا اینکه طرف دست آن حضرت را رها سازد و ... و نشد کسی با آن حضرت سر صحبت باز کند و او قبل از طرف سکوت نماید [و زودتر صحبت را تمام نماید]. دیده نشده پیش روی کسی پای خود را دراز کند... و در ظمی که به او می شد، به مقام انتقام در نمی آمد، مگر اینکه محارم خدا هتک شود که در این صورت خشم می کرد و خشمش هم برای خدای تعالی بود. ... و چیزی از آن حضرت درخواست نشد که در جواب بگوید: 171#؛ نه؛ از بیهوده گویی برکنار بود و اشخاص آن جناب را به بوی خوش، که از وی به مشام می رسید می شناختند. ... نگاه کردنش کوتاه بود و به کسی خیره نمی شد. با هیچ کس سخنی که مورد پسند طرف نبود ایراد نمی کرد... می فرمود: بهترین شما خوش اخلاق ترین شماست ... هر کس که موفق به درک حضورش شده بود می گفت: مانند آن جناب، احدی را نه قبل و نه بعد ندیده ام؛

هر کسی در حوزه فعالیت خود می تواند از طریق اخلاق خوب و خوش رویی، نیروی مثبت فراوانی را ایجاد کند، تاثیرهای مثبت زیادی را بر دیگران بگذارد، حرکت های مثبت بسیاری را به وجود بیاورد و بسیاری از مشکلات زندگی خود و دیگران را حل کند. قبلا گفتیم که اخلاق خوش، یکی از منابع بزرگ تامین انرژی، نشاط و تحرك در زندگی انسان است و در مقابل، خشم، عصبانیت و تند خویی علت اصلی بسیاری از بیماری های تن و روان آدمی است و حامل انرژی منفی بسیار خطرناکی برای خود فرد عصبانی و یا افرادی که در اثر برخورد خشن او عصبانی می شوند، می باشد.

برای توضیح قدرت خوش رویی و انرژی بسیار مفیدی که تولید می کند و به تبع آن تاثیر بدخلفی بر فرد و جامعه از آموزه های دینی کمک می گیریم. در این آموزه ها به موارد متعددی از آثار توان بخش اخلاق خوب و به تبع آن تاثیرات منفی بدخلفی، اشاره شده است که برخی از آنها عبارتند از:

1- تقویت روزی:

آدم خوش اخلاق توانایی اش برای بدست آوردن روزی بیشتر از دیگران است. نقش اخلاق خوش و خوش رویی در تقویت روزی به راحتی قابل درک است. شما هنگامی که می خواهید برای منزل خود چیزی تهیه کنید، از چه کسی خرید می کنید؟ از کسی که خوش اخلاق است یا بد اخلاق؟ هیچ کس از آدم بد اخلاق خوشش نمی آید و دوست ندارد با او معامله کند.

اگر در يك محله، به طور مثال، دو میوه فروش خوش اخلاق و بد اخلاق وجود داشته باشد، به طور قطع فرد خوش اخلاق مشتری بیشتری جذب می کند تا فرد بد اخلاق. يك کارمند خوش رو و خوش برخورد، امکان استخدام بیشتری دارد تا يك کارمند بد اخلاق و خشن. این موضوع کاملا روشن است و نیاز به توضیح بیشتر ندارد.

در آموزه های دینی ما هم به آن اشاره شده است. در روایتی از علی علیه السلام آمده است: گنجینه های روزی در نرم خویی و گشاده رویی است. فی سعه الاخلاق كنوز الارزاق. (1) و کسی که اخلاقش بد باشد، روزی اش تنگ خواهد شد. و من ساء خلقه ضاق رزقه.

2- تقویت پیوند دوستی:

انسان با قدرت اخلاق می تواند دوستان فراوانی برای خود بیابد. خوش اخلاقی پیوند ندهای دوستی را محکم و پایدار می کند. یکی از عوامل مهم دوست یابی گشاده رویی و خوش اخلاقی است. آیا شما حاضرید با يك فرد بد اخلاق و پرخاش گر دوست شوید؟ اگر با چنین فردی دوستی کنید، چه مقدار از این رابطه خود لذت می برید؟ افراد بد اخلاق معمولا تنها می مانند و دوستان بسیار کمی دارند و انسان های خوش اخلاق، یاران فراوان و روابط دوستانه صمیمانه و پایدارتری دارند. برخی افراد گله می کنند که چرا قادر نیستند برای خود دوستی بیابند و یا دوستان خود را حفظ کنند. چرا پیوند های دوستی آنان زود گسسته می شود؟ خوب است این افراد پاسخ سوال خود را در نوع برخورد و اخلاق خود جستجو کنند.

هر کسی که یاری می طلبد دوست می دارد با افرادی که خوش رو هستند و اخلاقی نرم و جذاب دارند، پیوند دوستی و صمیمیت برقرار کند. پیامبرگرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) به این موضوع اشاره کرده و فرموده است. کسی که اخلاقش نیکو باشد، دوستانش فراوان می شوند و مردم به او انس می گیرند. من حسن خلقه کثر محبوه و انست النفوس. خوشرویی دوستی را پایدار می

کند. حسن الخلق یثبت الموده علی(ع) فرمود: اخلاق بد، بدترین همنشین انسان است، دوستان انسان را فراری می دهد و چیزی وحشتناک تر از بداخلاقی نیست.

و بالاخره در حدیثی می خوانیم که لقمان حکیم به فرزندش چنین نصیحت می کرد: فرزندم از بی حوصلگی و بداخلاقی و کم صبری بپرهیز که با داشتن این صفات بد، دوستی برای تو باقی نمی ماند. ایاک و الضجر و سوء الخلق و قله الصبر فلا یستقیم علی هذه الخصال صاحب.

آدم خوش اخلاق از بدنی سالم، روحیه قوی، زندگی گوارا و لذت بخشی برخوردار است و این توانایی در او هست که برای خویش زندگی سعادت مندانه ای را بسازد. در مقابل، آدم بد اخلاق در رنج و عذاب بسر می برد و زندگی ناگواری دارد. خوش اخلاق بودن آثار بسیار گران بهایی بر زندگی این جهانی انسان می گذارد. در چند روایتی که از حضرت صادق آل محمد (ع) در این باره نقل شده، آمده است: خوش اخلاقی زندگی را برای انسان ها گوارا می کند. هیچ زندگی ای گواراتر از زندگی همراه با خوش اخلاقی نیست. هرکسی که خلقش نیکو شد، مشکلات و ناهمواری های زندگی برایش هموار می شود و راه های زندگی برایش آسان می گردد. علی (ع) فرمود: من حسن خلقه سهلت له طرقه.

در روایت دیگری آمده است: بدرستی که نیکوکاری و خوش خلقی، سرزمین ها را آباد می کند و بر عمرها می افزاید. ان البر و حسن الخلق یعمران الدیار و یزیدان فی الاعمار.

پرویزجستان

منابع و ماخذ:

- 1) سید مصطفی علم خواه-قدرت خوش اخلاقی
- 2) شهید مطهری-سیری در سیره نبوی
- 3) علامه سید محمد حسین طباطبایی- سنن النبی(ص)
- 4) مجتبی عزیزی-اخلاق از دیدگاه شهید آیت الله اشرفی اصفهانی
- 5) علی اصغر الهامی نیا- جوانان و تعاملات اجتماع